อนุสรณ์

เนื่องในงานฌาปนกิจศพ

นางบุญตา (สุวรรณนพรัตน์) อังสุนันท์

และ

นายเศียร รักธรรม

ณ

รุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

อนุสรณ์

เนื่องในงานฌาปนกิจศพ

นางบุญตา (สุวรรณพรัตน์) อังสุนันท์

และ

นายเคียร รักธรรม

ณ

เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

อนุสรณ์คุณแม่

นางบุญตา (สุวรรณพรัตน์) อังสุนันท์

คุณแม่เกิดที่ตำบลทุ่งเสี้ยว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรของพ่อน้อยและแม่วันดี สุวรรณพรัตน์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๕ คน คือ

๑. นายดวงแก้ว สุวรรณพรัตน์

๒. นายคำไส สุวรรณพรัตน์

๓. นายใจ๋ สุวรรณพรัตน์

๔. นางบุญตา สุวรรณพรัตน์

๕. นางคำบ้อ สุวรรณพรัตน์

เมื่อคุณแม่ยังเยาว์วัย คุณตาคุณยายถึงแก่กรรมไปทั้ง ๒ คน จึงต้องอยู่ในความดูแลปกครองของพี่ชายคนโต ซึ่งต่อมาได้อพยพมาตั้งหลักฐานทำการค้าอยู่ที่จังหวัด

ลำปาง และเป็นที่น่าเสียดายที่ในเวลาถัดต่อมา บรรดาพี่ ๆ และน้องของคุณแม่ทุกคนก็ถึงแก่กรรมไปทั้งหมด

เมื่อคุณแม่อายุได้ ๑๘ ปี ได้สมรสกับนายอุดร อังสุนันท์ ซึ่งมีอาชีพค้าขาย แล้วได้ย้ายมาตั้งหลักฐานอยู่ที่ตำบลวัดเทพศิรินทร์ฯ อำเภอป้อมปราบ จังหวัดพระนคร ภายหลังสมรสกับคุณพ่อแล้ว คุณแม่ได้ให้กำเนิดลูก ๆ คือ

๑. นางพรรณี รักธรรม (สมรสกับนายเศียร รักธรรม ซึ่งได้มาถึงแก่กรรมในเวลาใกล้เคียงกับคุณแม่ คือเมื่อ ๒ สิงหาคม ๒๕๑๐

๒. นางสาวสมจิตต์ อังสุนันท์

๓. นายประชา อังสุนันท์

๔. นางสำเนียง (สมรสกับนายพิชัย)

๕. นางแสงจันทร์ อิศรเสนา ณ อยุธยา (สมรสกับนาวาอากาศเอกโสภณ อิศรเสนา ณ อยุธยา

๖. นายประวิทย์ อังสุนันท์

ในระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา คุณพ่อกับคุณแม่ต้องฟันฝ่าอุปสรรคในการทำมาหาเลี้ยงชีพ และเลี้ยงดูลูก ๆ ซึ่งกำลังเล็กๆ อยู่ทั้งสิ้น แม้กระนั้นในยามที่ชาติบ้านเมืองเข้าสู่ภาวะคับขัน คุณแม่ก็ยังสละความสุขส่วนตัวความรับผิดชอบในหน้าที่แม่บ้าน สมัครเข้าเป็นสมาชิกอาษากาชาดซึ่งทางราชการตั้งขึ้นระหว่างสงคราม ได้มีโอกาสรับใช้และบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติ ตามแต่เวลาและโอกาสจะอำนวยให้ โดยมิเห็นแก่ความเหนื่อยยากประการใด

เมื่อสงครามสงบลง ฐานะทางครอบครัวก็ยังอยู่ในภาวะพอมีพอกิน แต่คุณพ่อคุณแม่ก็ยังเลี้ยงดูส่งเสียให้ลูกๆ ทุกคนให้ได้เข้ารับการศึกษาในระดับดีตลอดมา กระทั่งคุณพ่อได้ล้มป่วยและถึงแก่กรรมลงเมื่อ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๕ คุณแม่จึงต้องรับภาระเลี้ยงดูลูก ๆ ทุกคนด้วยตนเอง ประกอบกับขณะนั้นเป็นเวลาที่ลูกๆ ศึกษาจบแล้ว เริ่มประกอบอาชีพการงานกันได้บ้างแล้ว จึงช่วยให้ภาวะทางบ้านดีขึ้นบ้าง

ด้วยความกระเหม็ดกระแหม่ ประหยัด และใช้ทรัพย์ในทางที่ถูกที่ควร คุณแม่ได้พยายามเก็บหอมรอมริบทุนทรัพย์ได้จำนวนหนึ่ง จัดหาที่ทางสร้างบ้านใหม่ขึ้นได้ในซอยขอบฟ้า แยกซอยสุทธิสาร อำเภอบางซื่อ ซึ่งบ้านหลังนี้ตั้งอยู่ในทำเลที่สงบ ได้เป็นที่พักอาศัยอย่างผาสุขของคุณแม่ในยามชีวิตย่างเข้าสู่วัยชรา ภายหลังลูก ๆ แต่งงานและมีอาชีพการงานไปหมดแล้ว คุณแม่ก็หาทางสงบของชีวิตด้วยการบำเพ็ญบุญกุศลทางศาสนา และการบุญสุนทานอื่น ๆ ตลอดมา

คุณแม่เคยป่วยหนักครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ด้วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ซึ่งศาสตราจารย์นายแพทย์วิกิจ วีรานุวัตร ได้กรุณาให้การดูแลรักษาพยาบาลจนหายเป็นปกติและแข็งแรงดังเดิม ครั้นมาเมื่อราวกลางเดือนกันยายน ๒๕๑๐ คุณแม่มีอาการป่วยกระเสาะกระแสะอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนายแพทย์ผู้รักษาพยาบาลก็มิได้หนักใจอะไรเท่าใดนัก คือคุณแม่มีอาการไข้และอ่อนเพลียลงไปบ้างเท่านั้น แต่เมื่อถึงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๐ อาการ

ของคุณแม่ดูเป็นที่น่าวิตก ลูก ๆ จึงนำส่งโรงพยาบาลศิริราช มอบให้อยู่ในความดูแลของศาสตราจารย์นายแพทย์วีกิจ วีรานุวัตรเช่นเดิม แต่โดยมิมีผู้ใดคาดฝัน คุณแม่กลับถึงแก่กรรมโดยอาการสงบด้วยโรคหัวใจวาย ในวันรุ่งขึ้น คือเมื่อ ๓๐ กันยายน ๒๕๑๐ ท่ามกลางความเศร้าสลดเสียใจของลูก ๆ หลาน ๆ ทุกคน

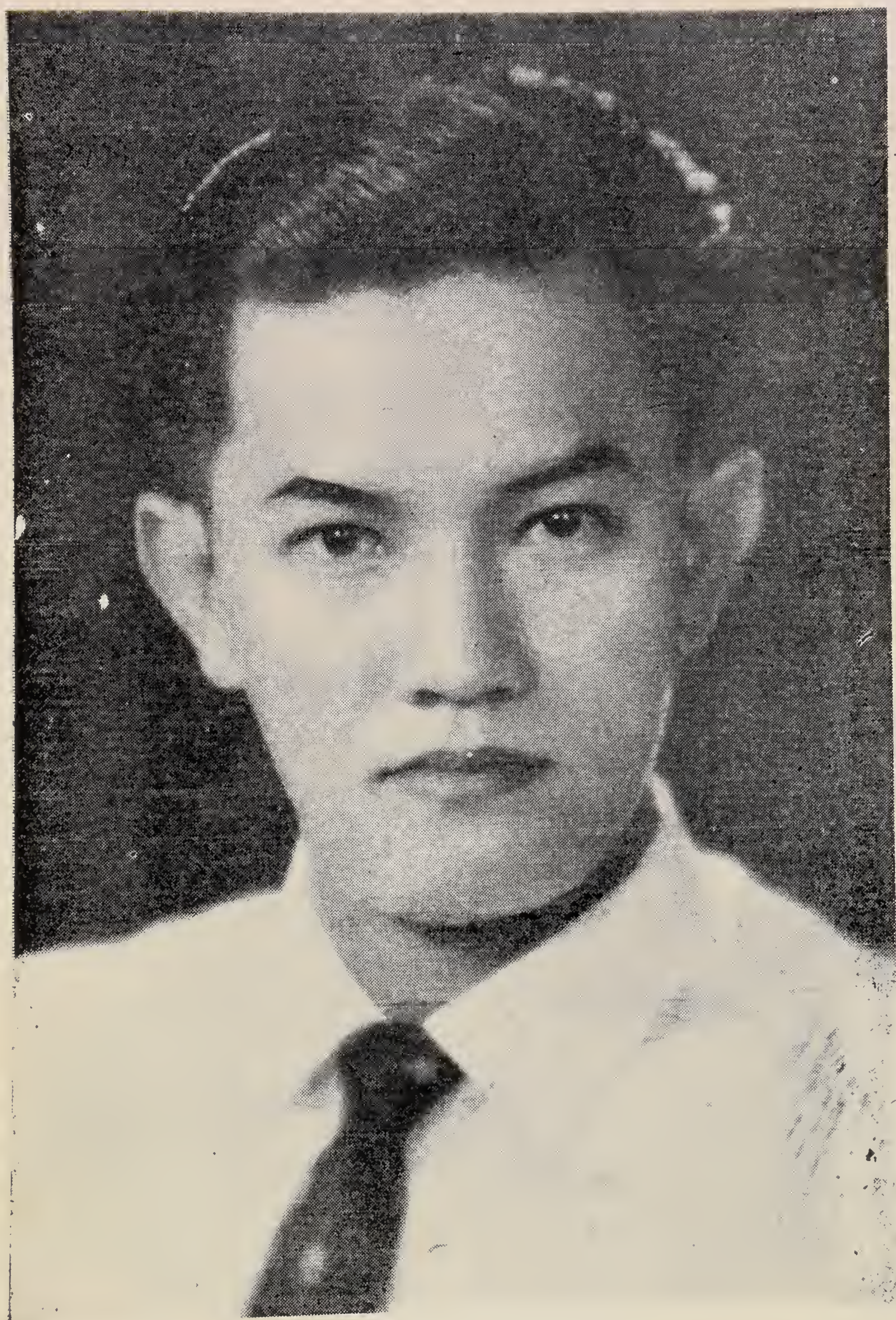
คุณแม่มีชีวิตอยู่อย่างสงบ ใจบุญ ไม่เคยสร้างบาปให้ร้ายผู้ใด อุปการะเลี้ยงดูบุตรด้วยความเหนื่อยยากอดทนและมีเมตตาธรรม เมื่อหลาน ๆ เกิดมาก็ชื่นชมรักใคร่ห่วงใยต่อหลาน ๆ อย่างใจจดใจจ่อ ขอร้องลูก ๆ ให้กลับมาอยู่ใกล้ ๆ เพื่อต้องการอยู่แวดล้อมท่ามกลางลูก ๆ หลาน ๆ แต่ความหวังของคุณแม่ไม่ทันสัมฤทธิ์ผล บุญคุณแม่มีเพียงนั้น ท่านก็จากลูก ๆ หลาน ๆ ไปตามพรหมลิขิต คุณแม่จากไปแล้ว จากไปด้วยการทิ้งความเศร้าสลดว้าเหว่ไว้กับลูกหลาน ทั้ง ๆ ที่อายุคุณแม่เพียง ๖๔ ปี คุณแม่ถึงแก่กรรมอย่างที่เรียกได้ว่า คนมีบุญคนหนึ่ง คือไม่ได้รับความทรมานจากการเจ็บป่วย ไม่ได้รับ

ความทรมานทางจิตใจ ท่านมาจากแหล่งสงบ ประกอบแต่กรรมดี เมื่อท่านจาก ท่านก็จากอย่างสงบและทิ้งความดีไว้ในความทรงจำของลูกหลานตลอดชั่วกาลนาน

บัดนี้กาลดับสูญทั้งร่างกายและจิตใจของคุณแม่มาถึงแล้ว ลูก ๆ ได้บำเพ็ญกุศลให้คุณแม่ท่ามกลางพระภิกษุสงฆ์ ญาติมิตร และผู้มีเกียรติ ที่เข้ามาร่วมรำลึกถึงคุณแม่เป็นครั้งสุดท้าย

ร่างกายของคุณแม่สูญสิ้นในกองเพลิง แต่วิญญาณของคุณแม่คงสถิตย์อยู่ในสรวงสวรรค์ ต่อจากนี้ไปลูกๆจะมีคุณแม่อยู่ก็เพียงพระคุณในความทรงจำของชีวิตลูกหลานเท่านั้น

จากลูกของคุณแม่

อนุสรณ์

นายเศียร รักธรรม

เกิดที่จังหวัดจันทบุรี บิดา มารดา คือ นายทรัพย์ และนางกุล รักธรรม มีพี่ชายร่วมบิดามารดาคนเดียวชื่อ นายสิน รักธรรม นายเศียร รักธรรม เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้เข้ามาศึกษาที่โรงเรียนอำนวยศิลป์ (ปากคลองตลาด) จนจบชั้นมัธยมบริบูรณ์ (ม. ๘) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ แล้วได้สมัครเข้าศึกษาในคณะบัญชีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อศึกษาจบแล้วได้สมัครเข้าทำงานที่ธนาคารกสิกรไทยเป็นแห่งแรก ต่อมาได้ย้ายมาทำที่ธนาคารศรีอยุธยา ได้ดำรงตำแหน่งสมุห์บัญชีสาขาต่าง ๆ ของธนาคารศรีอยุธยา ตามลำดับคือ

- สาขาพาหุรัตน์
- สาขาปทุมวัน

- สาขาบางรัก
- สาขาจังหวัดจันทบุรี
- สาขาราชวงศ์

นายเศียร รักธรรม ได้สมรสกับ นางสาวพรรณี อังสุนันท์ เมื่อ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ มีธิดาเพียงคนเดียวคือ เด็กหญิงนพลักษณ์ รักธรรม อายุ ๘ ปี

นายเศียร รักธรรม เป็นผู้มีความรู้ความสามารถดี การทำงานได้เลื่อนตำแหน่ง และได้รับความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาหัวหน้าส่วนงานแต่ละสาขา เป็นคนมีร่างกายแข็งแรง ชอบกีฬามาตั้งแต่เล็ก แม้ขณะปฏิบัติงานอยู่ก็ยังลงแข่งขันฟุตบอลระหว่างธนาคาร ในด้านศีลธรรมและนับถือเลื่อมใสทางศาสนา นายเศียร รักธรรม เป็นบุคคลที่น่ายกย่องสรรเสริญ ในยามว่างมักจะนำบุตรภรรยาของตน ไปแสวงหาความรู้ทางพุทธศาสนาเป็นนิจ เป็นคนไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ รู้จักประหยัดอดออมทรัพย์ ตั้งใจสร้างอนาคตไว้สำหรับครอบครัว จนกระทั่งมีบ้านส่วนตัวได้ภายหลังจากสมรสตั้งหลักฐานเพียงไม่กี่ปี

นายเคียร รักธรรม ป่วยครั้งแรกด้วยโรคนิ่วในไต และอาการเกี่ยวกับถุงน้ำดี เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และโรงพยาบาลกรุงเทพ ฯ คริสเตียน เมื่อหายเป็นปกติก็กลับแข็งแรงและประกอบกิจการงานได้เช่นปกติ ต่อมาเมื่อปลาย พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้กลับล้มป่วยอีกต้องเข้าออกโรงพยาบาลอีกหลายครั้ง จนเมื่อใกล้วาระสุดท้ายของชีวิต ได้ไปรับการรักษา ณ โรงพยาบาลศิริราช ในความดูแลของศาสตราจารย์ดีกิจ วีรานุวัตร์ ปรากฏว่าในระยะหลังอาการของโรคเดิมได้กลายเป็นมะเร็งในตับไปแล้ว ถึงแม้นายแพทย์จะพยายามเยียวยาผ่าตัดด้วยวิธีใดก็ตาม อาการของโรคก็กำเริบหนักขึ้น จนกระทั่งถึงแก่กรรมอย่างสงบ เมื่อ ๒ สิงหาคม ๒๕๑๐ ซึ่งเป็นระยะภายหลังคุณแม่บุญตา ฯ เพียง ๒ วัน ณ โรงพยาบาลแห่งเดียวกัน

คำนำ

นาวาอากาศเอก โสภณ อิศรเสนา ณ อยุธยา หัวหน้ากองพัสดุกรมช่างโยธาทหารอากาศ ได้มาปรารภกับข้าพเจ้าว่า ในงานฌาปนกิจศพคุณแม่ บุญตา อังสุนันท์ ของคุณ แสงจันทร์ อิศรเสนา ณ อยุธยา ภรรยา กำหนดในวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๐ อยากได้หนังสือเรื่องสั้น ๆ พิมพ์แจกเป็นอนุสรณ์สักเรื่องหนึ่ง ขอให้ข้าพเจ้าเขียนหรือเลือกให้ในเวลากระชั้นชิดเช่นนี้ไม่มีเวลาเขียน ข้าพเจ้าได้เลือกเรื่องเก่า ๆ ที่ได้เขียนไว้และออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ๐๑ มาแล้วเรื่องหนึ่ง ชื่อว่า "แม่ผู้เป็นมิตร" กับอีกเรื่องหนึ่ง ทางกองอนุศาสนาจารย์ทหารอากาศ แปลออกอบรมข้าราชการ กองทัพอากาศ ชื่อ "นกุลมาตาสูตร" ว่าด้วยสามีภรรยาที่รักใคร่กันมาก เมื่อจากกันไปแล้วอยากพบกันอีก ทำอย่างไรจึงจะพบกันได้ เห็นว่าทั้งสองเรื่องนี้

เป็นแนวทางที่จะทำให้ผู้อ่านได้ระลึกพระคุณของมารดาได้เป็นอย่างดีว่า ท่านมีพระคุณแก่บุตรธิดานั้นมากมายนัก ดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า

"แม้จะเอาเขาพระสุเมรุมาเป็นปากกา
เอาพื้นพระสุธามาเป็นกระดาษ
เอาน้ำในมหาสมุทรมาเป็นหมึกจด
บรรจงวาดให้เต็มไปหมด ก็ไม่สามารถ
จะจดพระคุณของท่านให้จบลงได้"

ดังนี้อย่างหนึ่ง กับอีกอย่างหนึ่ง ผู้ใดที่เป็นสามีภรรยากัน เมื่อจากกันไปแล้ว ด้วยความรัก ความเสน่หาอาลัยในคุณความดีของกันและกันยังมีอยู่และอยากจะพบกันอีก ก็จะได้ประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางของพระสูตรนี้ ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ ก็จะพบกันได้สมประสงค์ หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะมีประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านบ้างตามสมควร

ข้าพเจ้าขออนุโมทนากุศลบุญราศีทักษิณานุปทานที่เจ้าภาพได้บำเพ็ญอุทิศให้แก่ นางบุญตา อังสุนันท์ ขอ

กุศลปณิธานและศรัทธาที่ได้พิมพ์หนังสือนี้เผยแพร่เป็นธรรมทานจงเป็นพลปัจจัยส่งเสริมใน นางบุญตา อังสุนันท์ จงประสพอิฐคุณมนุญผลในสัมปรยภพ ตามสมควรแก่คติวิสัยนั้นทุกประการ เทอญ....

นาวาอากาศโท **บุญมี จรุงคนธ์**

หัวหน้าแผนกกลาง กองอนุศาสนาจารย์

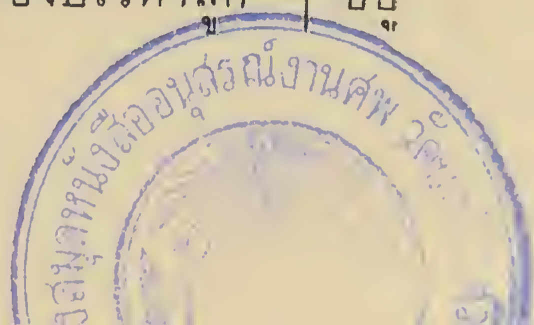
กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

เรื่อง "แม่ผู้เป็นมิตร"

โดย

นาวาอากาศโท บุญมี จรุงคนธ์

คำว่า แม่ หรือ คุณแม่ พอเอ่ยขึ้นใคร ๆ ก็รู้จักและจำได้ นับตั้งแต่ทารกเป็นต้นมายิ่งโตขึ้นก็ยิ่งรู้จักคำว่าแม่นี้ดีขึ้นโดยลำดับและดีที่สุดจนกระทั่งไม่สามารถจำหาคำอันใดมาใช้แทนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นไปกว่าได้ เพราะคำว่า "แม่" เป็นคำที่ไพเราะและมีความหมายลึกซึ้งสำหรับลูก เป็นคำที่รวมความดีต่าง ๆ ของแม่อยู่ในนั้นหลายประการ เป็นต้นว่า แม่เป็นพรหมร่มโพธิ์ทองของลูกบ้าง เป็นอาจารย์คนแรกของลูกบ้าง เป็นมิตรที่สนิทสนมในบ้านเรือนของลูกบ้าง แต่ละอย่างล้วนเป็นศิริมงคลแก่ลูกทั้งนั้น ถึงจะไม่มีใครเข้าใจคำว่าแม่เป็นอย่างอื่นได้อีก นอกจากรู้ว่าแม่คงเป็นแม่บังเกิดเกล้าอย่างเดียวเท่านั้น ถึงกระนั้นก็ซาบซึ้งตรึงใจและยังเป็นที่ต้องการอยากได้ยินได้ฟังของบรรดาลูก ๆ อยู่

นั่นเอง เพราะแม่มีพระคุณแก่ลูกมาก และมีมานานตั้งแต่เล็กจนคุ้มใหญ่พระคุณของแม่ได้ปกคลุมหุ้มห่อจิตใจของลูกไว้จนแน่นสนิท จนไม่สามารถจะเบือนบิดคำว่าแม่ให้แปรเป็นอย่างอื่นได้ ยิ่งในวัยเด็กด้วยแล้ว คำว่าแม่ เป็นเหมือนความเป็นความตายของลูกทีเดียว แม่จากเราไปชั่วครู่ ลูกร้องไห้แทบจะขาดใจตายไปตามแม่ พอได้ยินคำว่า "แม่มาแล้ว" ลูกชื่นใจและดีใจพากันวิ่งไปรับแม่และหัวเราะทั้ง ๆ น้ำตายังไม่แห้ง แม่เป็นแม่แรงของลูกอย่างนี้ คำว่าแม่จึงเป็นคำขวัญที่จับใจของลูกไม่จืดจาง ส่วนคำที่ว่าแม่เป็นพรหมร่มโพธิ์ทองของลูกก็ดี เป็นบุรพาจารย์ก็ดี เป็นมิตรในบ้านเรือนก็ดี เป็นคุณลักษณะพิเศษ เครื่องส่งเสริมเกียรติคุณความดีของแม่ให้สูงเด่นยิ่งขึ้นเท่านั้น เพราะฉะนั้นคำว่าแม่แม้จะไม่อธิบายเป็นอย่างอื่นแม่ก็คงเป็นแม่ และมีความดีประจำอยู่นั่นเอง หาได้ลดความดีลงไปไม่ อันความดีทั้งหลายของแม่นั้นถ้าจะประมวลลงเป็นพระคุณแก่ลูก ๆ แล้วมีมากมายนัก เกินปัญญาความสามารถที่ลูกๆจะพรรณนาให้จบลงด้วยอักษรไม่ เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าแม่มีพระคุณแก่ลูก ๆ

นั้นอย่างไร จะขอยกเอาถ้อยคำของท่านโสณบัณฑิตนักปราชญ์แต่ปางก่อนมากล่าวไว้พอให้เห็นดังนี้ "มารดาผู้ปรารถนาบุตร ก่อนที่บุตรจะเกิด ย่อมบนบานต่อเทพาอารักษ์ทั้งหลาย ครั้นเกิดแล้วก็คอยสอบถามฤกษ์ยามอยู่ไม่หยุดหย่อนว่า ถ้าบุตรเกิดในฤกษ์นี้ยามนี้จะเป็นอย่างไร จะเป็นหญิงหรือเป็นชาย แต่พอรู้ว่าเริ่มตั้งครรภ์เท่านั้นก็มีจิตยินดีรื่นเริงหรรษา แม่จึงได้นามว่า 'คนใจดี' มาแต่นั้น แม่อุส่าห์ทนุถนอมครรภ์มาด้วยความระมัดระวังเป็นอย่างดี จนกระทั่งครบวันเดือน ปี ที่คลอดรอดมาได้ แม่จึงมีนามขึ้นใหม่ว่า 'ผู้บังเกิดเกล้า' ยามเมื่อลูกร้องไห้เล่าก็ปลอบโยนให้หยุดด้วยการดื่มนมบ้าง ด้วยกล่อมเห่เอระช้าบ้าง ด้วยกอดกกไว้กับอกของตนบ้าง ครั้นลูกเจริญวัยแต่ยังไร้เดียงสาออกไปเล่นที่แดดร้อนลมกล้า แม่ก็มีใจเป็นห่วงว่าลูกจะเป็นอันตรายคอยเลี้ยงดูลูกไว้ให้มีความสุขสวัสดิ์อย่างนี้ แม่จึงมีนามขึ้นอีกอย่างว่า 'ผู้เลี้ยงดู' แม่นั้นสู้ใช้จ่ายด้วยความประหยัดด้วยตั้งใจจะเก็บทรัพย์สมบัติคือ เงินทองทั้งของส่วนตัว

และของบิดาไว้ให้แก่บุตร และพร่ำสอนให้รู้ว่าจงทำอย่างนี้ซิลูก อย่าทำอย่างนั้นนะลูก ดังนี้เป็นต้น ด้วยการพร่ำสอนและเลี้ยงดูด้วยอุบายต่าง ๆ อย่างนี้ กว่าบุตรของตนจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ต้องทนทุกข์ลำบากกายลำบากใจสุดจะพรรณาถึงเพียงนี้ นี่เป็นพระคุณอันประเสริฐของแม่ เป็นส่วนใหญ่ที่ท่านกล่าวไว้เป็นเอกเทศ แต่แม่ยังมีคุณสมบัติพิเศษอีกหลายประการจะขอนำมากล่าวเพียงข้อเดียว ข้อนั้นคือความเป็นมิตร อันความเป็นมิตรของแม่นั้น แนบสนิทต่อคนทุกคนที่เป็นอันโตขึ้นภายในเรือน เป็นมิตรที่วางใจได้สนิทยิ่งกว่าเพื่อนบรรดามี ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะกลายเป็นไพรีขึ้นภายหลังของคนผู้อยู่ร่วมเรือนกัน เหตุดังนั้นแม่จึงมีนามว่า "เป็นมิตรประจำเรือนของตน"

อันบรรดาญาติมิตรผู้ร่วมกิจการงานทั้งหลาย ถึงจะรักใคร่กลมเกลียวกันสักเพียงใดที่จะให้วางใจกันได้สนิท ไม่หวาดระแวงกันเหมือนมิตรคือแม่นั้นเป็นไม่มี เพราะบางทีมิตรนอกเรือน อาจมีใจแชเชือนคิดประทุษร้ายกันขึ้นได้

ด้วยการขัดใจกันเป็นต้นเหตุ ส่วนมิตรคือแม่นั้นเป็นอันรับรองได้ว่า จะไม่กลายเป็นอมิตร ไม่ว่าลูกจะถูกหรือผิดก็ยอมเป็นมิตรตลอดไป ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และเป็นอย่างนี้ตลอดมา ทั้งในอดีตปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้เพราะแม่มีคุณสมบัติของมิตรแท้ปรากฏทุกประการ ตามศาสนโวหารเรียกว่ามิตรแท้ ๔ จำพวก คือ มิตรมีอุปการะ ๑ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ ๑ มิตรแนะประโยชน์ให้ ๑ มิตรมีความรักใคร่ ๑ โดยอธิบายว่ามิตรมีอุปการะนั้น คือ คอยตักเตือนมิตรผู้ประมาทแล้วคอยป้องกันทรัพย์เงินทองของมิตรผู้ประมาทหลงระเริงในทางชั่วและเสียหาย เป็นที่พึ่งพักของมิตรได้เมื่อประสบภัยอันตราย และเมื่อมีธุรกิจที่ต้องใช้จ่ายเงินทองก็ช่วยให้หยิบยืมเกินกว่าที่ออกปากต้องการ ดังนี้เป็นลักษณะของมิตรมีอุปการะ

มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์นั้น คือคอยร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยเสมอทั้งกาย ใจ ไม่ห่างเหิน ถ้ามีความลับอันใดสมควรบอกกล่าวให้ทราบได้ก็ขยายความลับของตนอันนั้น

ให้มิตรทราบ และปิดบังความลับของมิตรไม่ให้แพร่งพรายรู้ไปถึงคนอื่น เมื่อมิตรได้ประสบความวิบัติ ก็ไม่ทอดทิ้งให้เสียน้ำใจ ที่สุดแม้ชีวิตของตนก็อาจสละแทนได้ นี่เป็นลักษณะของมิตรร่วมสุขร่วมทุกข์

มิตรแนะประโยชน์ให้นั้น คือ ห้ามปรามไม่ให้มิตรทำความชั่ว แนะนำให้ตั้งตัวอยู่ในความดี บอกเล่าสิ่งที่มิตรยังไม่ฟังให้ฟัง เมื่อมีโอกาสที่จะแนะนำทางที่จะถึงสุคติโลกสวรรค์ได้ก็แนะนำให้ทันที อย่างนี้เป็นลักษณะของมิตรแนะประโยชน์ให้

มิตรที่มีความรักใคร่นั้น คือ เมื่อมิตรมีความทุกข์ก็พลอยเป็นทุกข์เป็นร้อนไปด้วย เมื่อมีความสุขก็พลอยรื่นเริงบันเทิงใจไปตาม ไม่มีจิตอิจฉาริษยาตลอดจนเจ็บร้อนแทนมิตรที่มีคนมาตำหนิติเตียน และให้การสนับสนุนรับรองคนที่เขายกย่องสรรเสริญมิตรของตนว่าเป็นคนดี อย่างนี้เป็นลักษณะของมิตรมีความรักใคร่

แม่มีคุณสมบัติของมิตรดีประจำใจครบทุกประการอย่างนี้ จึงได้นามตามโวหารว่ามิตรแท้ จะหาใครในโลกนี้

เป็นมิตรดีเหมือนแม่อีกไม่ได้ ถึงจะมีบ้างก็คงไม่ครบลักษณะมิตรแท้ทุกประการ มักจะมีลักษณะของมิตรเทียมมิตรเท็จ เจือปนอยู่เสียโดยมาก เพราะฉะนั้นท่านจึงวิพากย์แบ่งมิตรไว้เป็นมิตรแท้ มิตรเทียม เปรียบเทียบให้เห็น อันมิตรแท้นั้นมีลักษณะเช่นแม่ที่กล่าวมา ส่วนมิตรเทียมพึงรู้ว่าเป็นดังนี้ คือ

๑. เป็นคนปอกลอก คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ถึงคราวจะเสียก็ยอมเสียแต่น้อย เวลาได้จะคิดเอาให้มาก เมื่อถึงคราวลำบากมีภัยมาถึงตัว จึงยอมทำธุระกิจให้แก่เพื่อน คบเพื่อนไว้ เพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัวฝ่ายเดียว

๒. เป็นคนดีแต่พูด คือชอบเก็บเอาสิ่งที่ล่วงแล้วมาปราศัยและอ้างอิงถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง เอามาพูดเสมอ ๆ ถึงคราวจะสงเคราะห์มิตรบ้างเป็นครั้งคราว ก็สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้ เช่นจะให้ของกินของใช้แก่มิตรสักครั้งก็ให้แต่ของเน่าของเลีย จวนจะกินจะใช้ไม่ได้ และร้ายที่สุดคือออกปากพึ่งไม่ได้เลย

๓. เป็นคนหัวประจบ จะทำดีก็คล้อยตาม จะทำชั่วก็คล้อยตาม จะได้ห้ามปรามด้วยความปรารถนาดี ว่าจงงดเว้นอย่าทำอย่างนี้และจะทำอย่างนั้นเป็นไม่มี จะชั่วหรือดีก็ถือว่าไม่ใช่ตัวของตัว แต่ถ้ามิตรทำชั่วลงเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แม้เพียงเล็กน้อยก็ซ้ำเติม ถือเป็นเรื่องใหญ่กล่าวโทษโฆษณาไปให้เสื่อมเสีย มิตรชนิดนี้ชอบเห็นความวิบัติล่มจมของมิตรด้วยกัน เป็นคนขาดเมตตาจิต ยิ่งกว่านั้นต่อหน้ายังทำท่าสรรเสริญ พอลับหลังก็ตั้งหน้าติเตียนนินทา มิตรอย่างนี้เป็นลักษณะของมิตรหัวประจบคบไม่ได้ ควรห่างเสีย

๔. เป็นคนชักชวนในทางฉิบหาย เช่นชักชวนให้ดื่มเครื่องดองของเมา มีสุราเมรัย เป็นต้น ชวนให้ออกเที่ยวกลางคืน ชวนให้มัวเมาในการเล่นที่เสียทรัพย์ มีการพนันเป็นต้น แต่ละอย่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นเป็นลักษณะของมิตรเทียม ไม่ใช่มิตรแท้ ควรห่างเสียให้ไกล เพราะจัดเข้าในพวกคนพาล อันคนพาลนั้นไม่ควรคบเป็นมิตรเป็น

สหาย เพราะความเป็นสหายในพวกคนพาลไม่มี หมายความว่าคบกับคนชนิดนี้เป็นหาดีไม่ได้ ไม่เกิดประ-โยชน์มีแต่ทุกข์โทษอย่างเดียว ถึงจะมีบ้างก็คงเป็นประโยชน์ของคนพาล มิใช่ของบัณฑิต จึงมีคำสุภาษิตเตือนไว้ว่า อย่าสมาคมเลยกับคนพาลจะได้รับทุกข์เพราะเป็นเสมือนศัตรูทุกเมื่อ ดังนี้ ก็การที่จะคบหาสมาคมกับผู้ใดเป็นมิตรเป็นสหายนั้น พึงพิจารณาเลือกเฟ้นดูให้รอบคอบเสียก่อนว่าผู้นี้เป็นคนพาลหรือบัณฑิต ตามลักษณะของมิตรที่กล่าวมา ถ้าเลือกหาคนดีไม่ได้ ก็อย่าคบเลยคนพาลอยู่ผู้เดียวเสียดีกว่า

จริงอยู่ คนที่เกิดมาในโลกนี้จะอยู่แต่ลำพังผู้เดียวย่อมไม่ได้ เพราะการงานทั้งหลายที่มนุษย์ต้องทำเลี้ยงชีวิตนั้นเกี่ยวเนื่องถึงกัน นับตั้งแต่การงานภายในบ้านตลอดขึ้นไปจนถึงประเทศชาติ ก็การงานทั้งหลายนั้น บางอย่างทำให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง บางอย่างทำไม่สำเร็จต้องพึ่งผู้อื่น มิตรสหายทั้งหลายเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยให้

ธุระกิจการงานนั้นลุล่วงสำเร็จลงด้วยดีทันความต้องการ สม กับคำประพันธ์ข้อหนึ่งว่า "สหายทั้งหลายเมื่อมีความต้อง การเกิดขึ้น ย่อมช่วยให้กิจที่ทำนั้นสำเร็จลงได้อย่างชื่นใจ" ดังนั้นคนเราทุกคนจึงควรคบมิตรคบสหายไว้บ้าง เผื่อเกิด ความจำเป็นขึ้นมาจะได้ออกปากไหว้วาน ต้องตามคติโบ- ราณที่สอนว่า "ถ้าเหลือกำลังลาก ให้ออกปากบอกแขก ช่วยแบกหาม" ดังนี้ ก็บ้านใดเรือนใดไร้มิตรสหายบ้าน นั้นเรือนนั้นย่อมเงียบเหงา ท่านเปรียบว่ามีสภาพเหมือน ป่า เมื่อเกิดความจำเป็นขึ้นมาก็ไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใคร เพราะเหตุนั้นมนุษย์ที่เกิดมาร่วมสังคมกัน จะอยู่แต่ผู้เดียว ไม่ได้ จำเป็นที่สุดที่จะต้องมีมิตรมีสหายไว้บ้างเพื่อช่วย เหลือเมื่อจำเป็น ก็การที่จะคบหาสมาคมกับคนชนิดใดเป็น มิตรเป็นสหายไว้ร่วมธุระกิจการงานนั้น พึงพิจารณาเลือก เฟ้นให้รอบคอบเสียก่อนว่า ผู้นั้นเป็นพาลหรือบัณฑิตตาม ลักษณะของมิตรที่กล่าวมา ฯ

ก็ในมวลมิตรสหายทั้งหลายบรรดามีในโลกนี้ ทั้ง ในบ้านและนอกบ้าน ทั้งในเรือนและนอกเรือน จะหาผู้ใด

มาเป็นเพื่อนที่วางใจได้สนิท ทั้งช่วยทำธุระกิจและแนะประโยชน์อันมีแต่คุณไม่มีโทษเหมือนมิตร คือแม่ เป็นไม่มี เพราะฉะนั้นจะยังไม่เป็นการสมควรละหรือ? ที่พวกเราบรรดาลูกๆ ทั้งหลายจะไม่รับคุณแม่มาไว้เป็นมิตร เป็นเพื่อนประจำเรือนของตน จะปล่อยให้ท่านบ่นว่า พึ่งลูกไม่ได้อยู่ทำไม?

เรื่อง

"นกุลมาตุสูตร"

นกุลมาตุสูตร ฉักกังคุตร หน้า ๑๖ (ว่าด้วยครอบครัว)

สมัยหนึ่ง สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จอยู่ ณ ป่าเภสกาพาวัน อันเป็นที่ ๆ พระเจ้าแผ่นดินทรงประทานอภัยแก่พวกเนื้อ ป่านี้อยู่ใกล้เมืองสุงสุมาระคีระในภัคคชนบท

คราวนั้น คฤหบดีผู้เป็นบิดาของนกุลมาณพป่วยเป็นไข้หนัก คฤหปตานี (แม่เจ้าเรือน) ผู้มารดาของนกุลมาณพนั้น ได้พยายามเยียวยารักษาพยาบาลสามีด้วยวิธีต่าง ๆ ก็ไม่อาจที่จะระงับอาพาธให้ทุเลาเบาหายได้ เมื่อไม่เห็นทางที่จะรักษาด้วยอุบายใด ๆ ได้อีกแล้ว จึงคิดที่จะรักษาด้วยอุบายภายใน คือจะบันลือสีหนาทประกาศคุณ

ความดีที่มีอยู่ในตนให้สามีฟังและตั้งเป็นสัตยาธิษฐาน ด้วยเดชะคำสัตย์นั้น บางทีโรคอาจจะระงับได้ ครั้นคิดตกลงอย่างนี้แล้วจึงเข้าไปนั่งในที่ใกล้ กล่าวเป็นเชิงเตือนสติดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านคฤหบดี ท่านอย่าได้ทำกาละตายทั้งที่ห่วงอาลัยเลย เพราะการทำกาละของผู้มีห่วง เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ และเป็นการที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียน

๑. ข้าแต่ท่านคฤหบดี ความปริวิตกอย่างนี้จะพึงมีแก่ท่านว่า "เมื่อเราล่วงไปแล้วคฤหปตานี จักไม่สามารถจะเลี้ยงดูพวกเด็ก ๆ ได้ จักไม่สามารถเพื่อจะดำรงฆราวาสครอบครองเผ่าเรือนไว้ได้ ข้าแต่ท่านคฤหบดี ข้อนี้ท่านไม่ควรเห็นเช่นนี้เลย ข้าพเจ้าเป็นคนฉลาดที่จะปั่นฝ้าย ถักซ้องผม เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว เพราะฉะนั้นท่านไม่ควรห่วงใยในเรื่องนี้"

๒. ท่านไม่ควรห่วงว่า เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วดิฉันจักมีสามีใหม่ เพราะเราทั้ง ๒ คนได้ครองตนประ-

พฤติพรหมจรรย์ของคฤหัสถ์ เว้นจากประพฤติผิดในกามมาเป็นอย่างดีตลอดเวลา ๑๖ ปี

๓. ท่านไม่ควรห่วงว่า เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ดิฉันจักไม่ใคร่ดูแลปฏิบัติสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า และเหล่าภิกษุสงฆ์ ดิฉันปรารถนานักที่จะได้พบเห็นและปฏิบัติพระผู้มีพระภาคเจ้า และเหล่าภิกษุสงฆ์ เพราะว่าผู้ที่ล่วงลับไปแล้วมีห่วงอยู่ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ พระผู้มีพระภาคทรงติเตียน

เมื่อคฤหปตนีประกาศคุณสามัญมาได้ ๓ ข้ออย่างนี้แล้ว จึงตั้งสัตยาธิษฐานกระทำสัจจกิริยากล่าวว่า "ด้วยอำนาจสัจจวาจาที่ข้าพเจ้ากล่าวมา ๓ ข้อนี้ ขอความผาสุขสวัสดีปราศจากโรคจงมีแก่ท่านเถิด" ต่อจากนั้นนางประสงค์จะประกาศคุณพิเศษของตน อ้างเอาพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นสักขีพยาน เพื่อตั้งสัจจาธิษฐานทำสัจจกิริยาดังหนหลังจึงกล่าวต่อไปว่า

๔. ข้าแต่ท่านคฤหบดี ท่านอย่าได้วิตกว่า เมื่อเรา

ล่วงไปแล้วคฤหปตานี (คือดิฉัน) จะไม่เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลาย ดังนี้เลย สาวิกา ที่เป็นคฤหัสถ์ของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเป็นหญิงนุ่งห่มขาว ทำให้บริบูรณ์ในศีลทั้งหลายมีประมาณเท่าไร ข้าพเจ้าก็คนหนึ่งแห่งสาวิกาเหล่านั้น ผู้ใดผู้หนึ่งมีความสงสัยก็ดี แคลงใจก็ดี เดี๋ยวนี้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ยังประทับที่ป่าเภสกา-พาวันใกล้ ๆ นี่เอง เชิญไปเฝ้ากราบทูลถามเท่านี้เถิด

๕. ข้าแต่ท่านคฤหบดี ท่านอย่าได้วิตกเลยว่าคฤหปตานีจักไม่ได้ความสงบใจ ณ ภายใน คือไม่ได้สมาธิกรรมฐาน สาวิกาที่เป็นคฤหัสถ์ของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าซึ่งเป็นหญิงมีเครื่องนุ่งห่มขาว ได้ความสงบใจ ณ ภายใน มีปริมาณเท่าไร ข้าพเจ้าก็เป็นคนหนึ่งแห่งสาวิกาเหล่านั้น ผู้ใดผู้หนึ่งมีความสงสัยก็ดี แคลงใจก็ดี เดี๋ยวนี้สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ยังประทับอยู่ ณ เภสกาพาวัน เชิญไปเฝ้ากราบทูลดูเถิด

๖. ข้าแต่ท่านคฤหบดี ท่านอย่าได้ปริวิตกเลยว่า

คฤหปตานี จะไม่เป็นผู้ถึงความหยั่งลงดำรงมั่น ยินดีในธรรมวินัยนี้ จะไม่เป็นผู้ข้ามล่วงความลังเลเสียได้ ไม่ปราศจากความสงสัย (ในพระรัตนตรัย) และข้อปฏิบัติของตนไม่ถึงความแกล้วกล้า (ในวันบำเพ็ญกุศล) ไม่เป็นผู้ไม่เชื่อคนอื่น (คือไม่เห็นความจริงด้วยใจตน ยังต้องเชื่อคนอื่น) อยู่ ในศาสนาของพระศาสดาดังนี้

สาวิกาที่เป็นคฤหัสถ์ของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเป็นหญิงมีเครื่องนุ่งห่มขาว ถึงความหยั่งลงดำรงมั่น ยินดีในพระธรรมวินัย ข้ามล่วงความลังเลเสียได้ ปราศจากความสงสัยถึงความแกล้วกล้า ไม่เชื่อคนอื่นคือได้เห็นความจริงด้วยใจตนเองแล้ว ไม่ต้องเชื่อใครในข้อนั้นอยู่ในศาสนาของพระศาสดา มีประมาณเท่าไร ข้าพเจ้าก็คนหนึ่งแห่งสาวิกาเหล่านั้น ฯลฯ ทูลถามดูเถิด เพราะฉะนั้นท่านอย่าห่วงในข้อนี้กระทำกาละเลย เพราะการทำกาละของคนมีห่วงเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงติเตียน

เมื่อคฤหปตานีบันลือสีหนาทประกาศคุณพิเศษของตนอ้างพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นสักขีพยานดังนี้แล้ว จึงยกมือขึ้น

ตั้งสัจจาธิษฐานกระทำสัจจกิริยาเป็นครั้งที่สุด กล่าวว่า "ด้วยเดชะสัจจวาจาภาษิตที่ข้าพเจ้าตั้งจิตพรรณามา ๓ ข้อนี้ขอความผาสุขสวัสดีปราศจากโรค จงมีแก่ท่านผู้เป็นสามีเถิด"

ขณะนั้น นกุลบิดาคฤหบดี เมื่อนกุลมารดาคฤหปตานีตักเตือนด้วยโอวาท ๖ ข้อนี้ อาพาธนั้นก็ระงับไปโดยฐานะครั้นหายป่วยแล้วอยู่มาไม่ช้า ยันไม้เท้าไปเฝ้าสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควรที่หนึ่งกราบทูลความนั้นทุกประการ พระองค์ตรัสอนุโมทนาว่าดูก่อนคฤหบดี ข้อซึ่งนกุลมารดาคฤหปตานีมีความเอ็นดูหวังประโยชน์ให้โอวาทตักเตือนท่าน เป็นลาภของท่าน ท่านได้ดีแล้ว แล้วตรัสรับรองข้อความที่นกุลมารดาคฤหปตานีกล่าวอ้างพระองค์เป็นพยานใน ๓ ข้อหลังว่าเป็นความจริงทุกประการ

มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เหล่านี้คือ

๑. ไม่มีศรัทธา คือไม่เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๒. ไม่มีหิริ ความละอายต่อบาป

๓. ไม่มีโอตัปปะ เกรงกลัวต่อบาป

๔. มักโกรธง่าย

๕. มีปัญญาทราม (คือไม่รู้จักประโยชน์ในโลกนี้และโลกหน้า)

ตายไปโดยมากเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต และนรก

ฐานะ ๕ ประการต่อไปนี้ มาตุคามผู้ไม่มีบุญพึงได้สมหวังโดยยาก แต่ฝ่ายมาตุคามผู้มีบุญ พึงได้สมหวังโดยง่ายไม่ยากนัก ฐานะ ๕ นั้นคือ

๑. ขอเราพึงเกิดในสกุลที่สมควร

๒. ครั้นแล้วขอเราพึงไปสู่สกุล (สามี) ที่คู่ควรกัน

๓. ครั้นแล้วให้เราได้อยู่ครอบครองเรือนเป็นอิสระ

๔. ขอพึงมีบุตรสมประสงค์

๕. ขอเราพึงควบคุมสามีไว้อยู่

ฐานะทั้ง ๕ ประการนี้ ผู้มีบุญย่อมได้สมประสงค์ สามีภรรยาคู่นี้เป็นตัวอย่าง ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องในที่ประชุมสงฆ์ว่า เป็นเอตทัคคเลิศในทางวิสสาสิกะบุคคล คือคุ้นเคยดีกับพระพุทธเจ้า ด้วยเหตุที่ทั้งสองคนเป็นสามี

ภรรยาที่ดีต่อกัน อยากจะพบกัน อยากจะอยู่ด้วยกันตลอดไป ถึงกับคราวหนึ่งทั้งสองคนได้ไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ทำอย่างไรในภพหน้าจึงจะได้อยู่ร่วมกันอีก พระพุทธเจ้า ทรงตรัสว่าให้บำเพ็ญธรรมอันเป็นเหตุให้สมหมาย ๔ ประ-การ (สัมปรายิกัตถประโยชน์ก็เรียก คือ)

๑. สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เช่นเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

๒. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล คือรักษา กาย วาจา ให้เรียบร้อยดีไม่มีโทษ อย่างน้อยก็มีศีล ๕ เป็นประจำ

๓. จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาคทาน เป็นการเฉลี่ยความสุขให้แก่ผู้อื่น

๔. ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา คือรู้จักบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ เป็นต้น

เมื่อบุคคลใดได้ปฏิบัติตนให้ถึงพร้อมด้วยธรรม อันเป็นเหตุให้สมหมาย ๔ ประการอย่างนี้แล้ว ก็ย่อมจะได้พบกัน ได้อยู่ร่วมกันในภพหน้า สมความมุ่งหมายดังนี้แล ฯ

พิมพ์ที่ สรยุทธการพิมพ์ 8-10 ถนนข้าวสาร พระนคร โทร. 816535
นายทวี เกตะวันดี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา